Norman Károly

Közlemények a Darázsfészekből

Gustave Parsay: Napló du Nid de Frelon 1. Helyemet keresem

Kultúrtörténész vagyok. Annak is indultam, bár, sokakhoz hasonlóan, időleg azt hittem, módosíthatok a pályámon. Erős volt a vonzás: mint amikor egy gyakorló filozófus satuba fogott acéldarabot kezd kalapálni, és elragadja a valóságosság mámora. Vállalkozásom sikertelensége visszatérített. Másutt megíratott: a diplomamunkámra készülvén, szűkölködvén, átmeneti munkát találtam egy kihalt vállalati könyvtárban, és középkori szövegrészletre bukkantam, amely egy életszagú, szociális történetről referált. Középkori birkapásztor, nevezett Agobardus nagy, az életvitelének megfelelően elhanyagolt csepűhajzatát fészkelésre választották maguknak lódarazsak, akik akkor testben-lélekben közös lénnyé forrtak a pásztorral, kölcsönös haszonra. Nem volt semmiféle kódexhez köthető, de valószínűleg egy ilyenben maradt fenn a manuscriptum, és a történelem zivatarai során a fémipari vállalat könyvtárába került, ott lappangott, amíg – könyvtárosként – rá nem bukkantam. Döbbenetesen kapcsolódott épp a szakterületemhez és választott dolgozatom tárgyához, és azt hittem, kincset találtam. A történet a mai Franciaország területére mutatott, és én emigráltam, abban a reményben, hogy megtalálom a csíráját; sokáig hittem benne, hogy valóságos természeti esemény tárgyilagos leírása, a maga nemében inégalable, de ha megtalálom és a mélyére hatolok, minden, számomra elvben járható út megnyílik: kultúrtörténészként, de akár etológusként vagy rovarszakértő specialistaként kapok magnifique esélyt.

Nem találtam semmit. Végül csak egy mirage-zsal kacérkodtam; és maradtam a pályámon, az eset a kutató rajtomat mégis megsegítette, ami különben mindig is az első tudományos vagy annak szánt dolgozat alapcélja. Hihettem, hogy az írás apokrif példázat vallási milieuben; vagy hogy anonyme irodalmi munka természeti valóságosság nélkül. Ráadásul a szökés az országból sietős zavarában mindent itthon felejtettem. De a lelkem mélyén ott lappangott, hogy lehetett ténylegesség is, még ha az Univers-ben nem is lett volna több. Lett nevem a frankofon kultúrtörténettudományban; Agobardus, a Jó Pásztor maga pedig elrejtőzött bennem. Ma már tudom, csak várakozott csöndesen, mint ha juhnyája mellett a farkasra egykor.

Most itt vagyok, egy eleven Darázsfészekben, Nid de Frelon, ahogy az eleven Darázsfészek körül agregálódott; nagyobb miracle, mint valaha gondoltam, és az is, hogy itt vagyok.

De mit keresek én itt? Igazi a Darázsfészek, amihez igazi compétence kell, van is: volt egyetemi kutatók, rovarszakértők. És akik desservir, hogymondják, amire nekem semmi hajlamom, ügyintézni. Vagy őrizni. Védelmezni. Építeni. Sem építész, sem ügyintéző, sem harcos, sem üzletszerző nem vagyok, bár az egészet nekem sikerült a gazdagabb világban épített contacts, kapcsolataimon át realizálni. De most már kész, működik. Olyan lesz, mint minden kutatóintézet, ahol tényleges tárgyakkal, nem elvontsággal foglalkoznak. Eredmények keletkeznek és kerülnek napvilágra a közleményekben, talán eladhatók is lesznek közöttük; de más az, valamit établir, és más üzletileg rentabiliser.

Ám én kultúrtörténész vagyok, ami nem státus, hanem alkat. Áthallások, varázslatos lehetőségek, összecsengések, magas általánosság, innováció és ihlet, észrevenni a különöst, fölvetni a problémákat még a születésük előtt, jutni bizarre asszociációkra – nem minden rovarcompétence vagy más gyakorlati elme hajlik effélékre. Holott új a helyzet, újak és váratlanok a lehetőségei, el kell tűnődni ezeken, ha a gyakorló rovartudós nem is ér rá effélékre. Ez az igazi, amikor rábukkannak valahol a valódi gyökeresen újra, azt tovább gondolni, túl a határokon.

Majd egyszer biztosan megfésülöm a naplómat. Most sietnem kell, mert ez az élet, sietség amíg tart, csak álom a higgadt tisztázás. Majd mások, ha én már elmentem, írók fiókjában is az utókor turkál, mindig több a note, mint ami bekerül valamelyik tisztázatba. Ha én publikálok valamit, az miféle? Szakmai közlemény? Nem, ahhoz kellenek a compétences, szakértők, én nem fogok szakirodalomra hivatkozni, és nem maradok meg a rovartani terület határain belül. Kellett, hogy filozófiát tanuljak, mert távolra associer, aki nem szűkül a szakmára, hanem kíváncsi mindenre, a kultúrára. Ötletek jönnek váratlanul, elvarázsol a nem is sejtett kilátás, és amit én adhatok a Darázsfészekhez, éppen ez. És igen, ez kell, mert nem lehet kiszámítani a hasznot, a veszélyt, rejtőzködő lehetőségeket: az igazán új dolgok váratlan utakat nyitnak. Gazdag az a világ, amelyiknek nem csak földhözragadt jövedelmezőségi követelményeknek kell megfelelnie, hanem alapkutatásra is telik; és a gyakorlatához kapcsolódó filozófia csodás virágokat hoz, mindig. Szegény világban a szakmájában tengődik a szakember, harmad-vonalbeli robotban, élete nagy irigységével tekint a gazdagokra, ahol látszólag magától, özönnel hullik a szakma ölébe a fantasztikus jövő. Ott születik az igazi tudás, nem a földszagú végeken, a futószalag-rabszolgák mezőin.

Ám előbukkanhat a mocsárból ott is drágakő, születhet és indulhat onnan is zseni. De hogy érvényre jusson, ahhoz kitekinteni, aztán kapcsolódni kell, és kimozdulni, ha visszatérni is. Az ilyen zsenik és lehetőségek a kapcsolódásaikkal hozzáhorgonyozhatják a mocsarukat a gazdag mezőkhöz, és még kiderülhet, hogy a volt mocsár termékenyebb mint bárki várta volna.

Ezt odakint megértették, és a Darázsfészektől nem is várnak egyebet, kölcsönös, magasabb haszonra. És ennek a szellemnek absolument megfelel filozófus egy kutatóintézetben.

Amikor kutató projekt vagy pálya indul, attól kezdve annak minden nyoma része egy naplónak. Sorban végig lehet menni ezeken a nyomokon, cikkeken, följegyzéseken, mindez valójában naplót testesít meg. Einstein világot megrázó dolgozatai: lapok élete nagy naplójából. A személye, a benne lakozó állattól a zseniális kutató gondolkodásáig, élt elsődlegesen; és ennek minden cikke, elszólása, kapcsolati, adminisztratív, egészségügyi vagy művészeti emléke annak egy második, bizonytalan műfajú vetülete, tekinthetjük naplónak. Napló a másodlagos följegyzés az elsődleges történésről. Napló akkor is, ha megfésülve megjelenik valamely része, bitorolva valamely szűkítő műfaji alcímet; napló egészében. Nagy költő összes versei naplólapok lelkének mozgásáról, a kritikai kiadások kísérletek a teljes napló közzétételére. Van naplólap, amely megjelenhet, mert jól tűri a nagyvilág; van amely nem, a kritikai vagy a „teljes" kiadásokban megjelenik mégis, szemérmes olvasó szégyenkezik néha. Napló.

Ez az én naplóm, életem Darázsfészek időszakából. Ötleteim, gondolataim, történések. Nem csatolok a gondolataimhoz irodalmi hivatkozásokat, az efféle a „tudományosság" magatartása a mai követelmények szerint, Flammarion csillagász még írhatott regényeket, Arisztotelész filozófus nem idézett neandervölgyi gondolkodókat. Platón originel, nem ő idéz, hanem őt idézik, máshogy szól a hivatkozása mesterének, Szókratésznek az elméjére, mint ami obligatoire egy mai diplomamunka hivatkozásjegyzékében. Mondják: nem is filozófiai szakirodalom, hanem inkább szépirodalom. De szakszerű! Hát akkor: essai. Én nem fogok hivatkozni, vagy csak ritkán, hiszen nem vagyok rovarcompétence. Naplólapjaim, bár tárgyakról szólnak, nem tudományos közlemények, inkább vehetők irodalmi prózának valamiről, hát akkor essais. Mindenképpen meg kell fogalmaznom, hogy a kollégáimnak itt, a Darázsfészekben, hasznukra lehessek.

Majd visszatanulok különbséget tenni a magyar és a francia szöveg között, közbeiktatva fordítást. Évtizedekig nem idehaza publikáltam. Sze-

rencsére könnyebb lesz, mint ha franciául is a frelon lett volna a főtéma. Még annál is, mint ha akár franciául, akár magyarul, de Agobardus szerzeteseinek kellene a gondolataimról számot adnom, bár kódexeket jól olvasok, majdnem mint már Barbara.

Csak még annyit, és ez már nem napló-előszó, hanem a darázsügyi töprengéseim naplójának lapja maga: miért Nid de Frelon és nem Nid de frelons? Ezen a pontatlanságon sokat gondolkodtam, mert ez már a lényeget érinti. Egy lódarázsfészek egyetlen entitás, hiába van több száz alkatrésze. A királynő a mi szemünkben megszemélyesíti a fészket, de ez afféle antropomorf hiba, mint ami a kaptár felépítéséhez kapcsolódik.

Ahogy egyes szakcikkek fogalmaznak, a fészek stabilitásának a sejtek hatszögletű volta a titka, és mi, emberek, jól tesszük ezért, ha a saját házaink architektúrája is hatszögletű. Ez: marhaság. Milyen a sok cella szoros illeszkedésben? Persze, hogy hatszögletű, próbáljon valaki sok egyforma karikát síkban egymáshoz szorítani, pláne kitölteni köztük a hézagot. Buborékhalmaz is hatszögletű architektúra. A fészek szilárdságának nem a hatszögletűség a titka, hanem hogy sok van szorosan együtt. A városok stabilitása sem az egyes házak erősségén múlik.

Visszatérve a királynőhöz: a Sötét Triád (machavellizmus, pszichopátia és narcizmus) sátánjai által elbűvölt tömegek szokták uralkodónak látni a petegyáros génközpontot, akinek ráadásul a dolgozók lerágják a szárnyát a fészek fölépültének előrehaladásakor, ne akadályozza a lépek közti, petéző mozgásában; még hogy uralkodó. Próbálja valaki az embervilágban lerágni egy Főnök lábát, ne nyüzsögjön és csörömpöljön annyit, pláne a saját, kizárólagos hasznára. Itt, a Darázsfészekben talán tényleg van Királynő, ha Hornet kisasszonyt annak vehetjük; de a darázsfészkében nincsen uralkodó, hanem csak magas szervezettség, amelyben mindenkinek megvan a maga dolga, mind létfontosságú, és nem kell egyedlelkiismeretre vezetni vissza a darazsak gépies, feltétlen szolgálatát. Hogy képes effélét – történelmileg tartósan – megvalósítani a Szabad Akarat sok billiónyi sejtből álló birtokosainak társadalma is, azt csak állati példákat mechanikusan lenyúlni törekvő, elborult sötét-triadisták hiszik, Dzsingisz Kánok és modernebb kiadásaik, kérészéletű hatalmi álmaik közepette; s végül mindig megbuknak, nagy közösségi áldozatok árán, gyakran a szolgálatukba szegődöttek vagy kényszerítettek sokaságát is magukkal rántva. Még ha hasonló is, mégsem ugyanaz a királynőjét vesztett fészek pusztulása, mert az után, legalábbis ama darázsfészek számára, tényleg nincsen semmi; az embervilág zsarnokai pedig csak hisznek effélét, még ha szeretnek is piros gombokkal babrálni.